

Kanjertraining

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel Kanjertraining
Auteur Lilian Vliek
Uitgever Databank Effectieve Jeugdinterventies, Almere, Instituut voor Kanjertrainingen
Jaar van uitgave 2013
Korte omschrijving Kanjertrainingen zijn bestemd voor kinderen met gedragsproblemen, problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling of opvoedingsproblemen én hun ouders. Daarnaast is Kanjertraining ook inzetbaar als anti-pestprogramma. Het materiaal bestaat uit: docentenhandleidingen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs, voorleesboeken en werkboeken, digibord materiaal horend bij alle werkboeken, spelletjes, posters en een informatiefolder voor ouders. Daarnaast er een website Sportkanjers .
Geanalyseerde onderdelen Docentenhandleidingen en leerlingenmaterialen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode Doel: "De Kanjertraining heeft tot doel sociale problemen zoals pesten, conflicten, uitsluiting en sociaal teruggetrokken gedrag te voorkomen of te verminderen en het welbevinden te vergroten bij kinderen en jongeren. Om deze doelen te bereiken wordt in de training gewerkt aan vier voorwaardelijke doelen: 1 Kennis: kinderen hebben kennis en inzicht in gedrag en de gevolgen hiervan voor de ander. 2 Vaardigheden: kinderen hebben meer sociale vaardigheden en minder meeloopgedrag. 3 Motivatie: kinderen zijn meer gemotiveerd om zich sociaal te gedragen. 4 Verantwoordelijkheidsbesef: kinderen zijn zich bewust dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en ervaren hierin meer zelfvertrouwen. In het onderwijs heeft bovenstaande tot doel een veilige sfeer in de klas en op school te creëren." Aanpak: "De Kanjertraining wordt schoolbreed ingezet en bevat lessen die wekelijks of om de week gegeven kunnen worden. De aanpak van de Kanjertraining komt ook tot uiting in leerkrachtgedrag, schoolbeleid en ouderparticipatie. Op psychologenpraktijken wordt de training gegeven in tien lessen van 1,5 uur aan groepen kinderen met hun ouders."
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming De methode geeft in de handleidingen aan in welke onderdelen van de 'Wet Actief Burgerschap en Sociale Integratie' de verschillende Kanjerboeken als geheel volledig voldoen aan onderdelen van deze wet." Uit de analysesresultaten blijkt dat 'Kanjertraining' aandacht besteedt aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie. Het kernconcept 'democratie' krijgt echter de minste aandacht.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

Democratische rechtstaat Bij de analyse van het hoofdthema democratische rechtsstaat is onderzoek gedaan naar de volgende thema's: <i>parlementaire democratie, landsbestuur, gemeentelijk bestuur en internationale samenwerking</i> . Er blijkt geen aandacht te zijn voor het thema <i>parlementaire democratie</i> , waarbij specifiek gelet is op de onderwerpen 'stemrecht', 'verkiezingen', 'politieke partijen' en 'scheiding van kerk en staat'. Er is eveneens geen aandacht voor het thema <i>landsbestuur</i> . Onderwerpen als 'regering' en 'Eerste en Tweede Kamer' komen niet aan de orde. Ook is er geen aandacht voor het <i>gemeentelijk bestuur</i> , noch voor <i>internationale samenwerking</i> . Bij dat laatste thema is gekeken naar onderwerpen als 'Europese Unie' en 'Verenigde Naties'.
Democratische basiswaarden Bij democratische basiswaarden is gekeken naar thema's als <i>gelijkwaardigheid</i> en <i>vrijheid van meningsuiting</i> . Wat betreft <i>gelijkwaardigheid</i> is er aandacht voor 'Artikel 1 van de Grondwet' en voor het 'verbod op discriminatie en antisemitisme'. Zie bijvoorbeeld Handleiding Kanjertraining Basisonderwijs, p. 7. Hier staat op eenvoudige wijze de Nederlandse grondwet weergegeven. Artikel 1 tot met 10 staan daar vermeld. Geconstateerd is dat er veel aandacht is voor het thema <i>vrijheid van meningsuiting</i> . Dat blijkt onder andere uit het benoemen van de artikelen 5, 7 en 9 van de Grondwet in 'Handleiding Kanjertraining Basisonderwijs, p. 7'.

Rechten en plichten

Bij **rechten en plichten** is gekeken naar de thema's *wetten en verklaringen* en *kinderrechten*. Vastgesteld is dat er aandacht is voor *wetten en verklaringen*, met name voor de onderwerpen 'wetten' en 'Grondwet'. Er is echter geen aandacht voor de onderwerpen 'Universele Verklaring voor de Rechten van de mens' en 'Rechten van het Kind (genoemd als term)'. Ook het thema *kinderrechten* komt aan bod. Er is gekeken naar de onderwerpen 'bescherming van het kind', 'recht op bestaanszekerheid', 'recht op onderwijs', 'verbod op kinderarbeid', 'recht op een naam en nationaliteit' en 'recht op deelname aan het maatschappelijke en culturele leven'.

Participatie

Verantwoordelijkheid

Met betrekking tot **verantwoordelijkheid** is er aandacht voor het thema *solidariteit* en dan vooral voor de onderwerpen 'inzetten voor algemeen belang' en 'opkomen voor (on)rechtvaardigheid'.

Communicatie

Bij de analyse van het hoofdthema **communicatie** is gelet op de thema's *vormen van communicatie* en *pesten*. Beide aspecten krijgen veel aandacht. Bij het thema *vormen van communicatie* gaat het in Kanjertraining om de onderwerpen 'verbale- en non-verbale communicatie', 'positieve- en negatieve communicatiedoelen' en 'verschillende vormen van communiceren'. Onderwerpen die bij het thema *pesten* aan bod komen zijn: 'vormen van pesten' en 'verschil tussen pesten en plagen'. In 'Leskernen groep 4, Max en de klas plus het werkboek, les 6, p. 22' gaat het over: gevoelswoorden, ik voel me gehoord, gezien, begrepen, afgewezen, aanvaard. Ook komen verschillende soorten conflicten aan de orde: bijvoorbeeld dagelijkse pesterijen, irritaties.

Participatie

Er is aandacht voor het thema *participatie in de samenleving*, en dan vooral voor het onderwerp 'publiek debat'. Het onderwerp 'inspraak en medezeggenschap' krijgt echter geen aandacht.

Identiteit

Wie ben ik?

Voor wat betreft het hoofdthema **wie ben ik** is vooral gekeken naar de thema's *zelfbeeld*, *zelfwaardering*, *de eigen achtergrond* en *identiteit*. Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema *zelfbeeld*, net als voor de thema's *zelfwaardering* en *eigen achtergrond*. Een voorbeeld van *zelfwaardering* staat in 'Leskernen groep 3, Max en de Vogel, les 3, p. 22'. Een verwijzing naar het thema *eigen achtergrond* staat in de leskernen van alle Kanjerboeken. De lessen zijn zo ontwikkeld dat ouders hierbij aanwezig kunnen zijn. Er is geen aandacht voor het thema *identiteit*.

Geestelijke stromingen

Er is aandacht voor het thema *geloof en spiritualiteit*, maar niet gezien vanuit de onderwerpen 'vrijheid van godsdienst' of 'symboliek, rituelen'. Voor het thema *geestelijke stromingen* is eveneens aandacht, vooral voor de verschillende godsdiensten zoals het christendom, de islam, het Jodendom, het boeddhisme en het hindoeïsme. Er is geen aandacht voor het humanisme.

Multiculturele samenleving

Wat betreft het hoofdthema **multiculturele samenleving** is gekeken naar de thema's *diversiteit*, *etnische groepen in de samenleving* en *nationale identiteit*. *Diversiteit* krijgt geen aandacht. Daarbij is gescreend op de onderwerpen 'migratie, migranten', 'allochtonen, autochtonen', 'veranderingen in de bevolkingssamenstelling onder invloed van migratie' en 'integratie en culturele identiteit'. Er is wel veel aandacht voor het thema *etnische groepen in de samenleving*, met als onderwerpen 'culturele gewoonten en gebruiken', 'culturele feesten' en 'uitingen van culturen en religies in ons straatbeeld'. Het thema *nationale identiteit* met als onderwerpen 'Koningsdag, volkslied', '4/5 mei' en 'monumenten' komt niet aan bod.

Respect voor diversiteit

Het hoofdthema **respect en diversiteit** is vanuit de thema's *waarden en normen*, *ik en de ander*, *tolerantie* en *seksuele diversiteit* benaderd. Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema *waarden en normen*. In 'Leskernen groep 8, WB. deel 3, les 5, p. 24' krijgen leerlingen inzicht in de straatcultuur en cultuur van wederzijds respect. Hoe wordt een ruzie opgelost in de verschillende culturen? Wat kunnen we van elkaar leren? Tevens blijkt dat er veel aandacht is voor het thema *ik en de ander*. In 'Leskernen groep 7, WB. deel 2, les 6, p. 23' leren leerlingen kritisch na te denken en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen doen en laten.

Ook onderwerpen rondom het thema *tolerantie komen* aan bod. In 'Leskernen groep 8, WB deel 3, les 2, p. 12' gaat het over 'De klas en ik'. Hoe ga je om met naar gedrag als je lastig wordt gevallen? Conflictbeheersing. Leerlingen geven hun mening over school en beoordelen zichzelf. Durf jij je eigen mening te geven?

Aan het thema *seksuele diversiteit* wordt veel aandacht besteed. De lessenreeks 'Max en seksualiteit' is beschikbaar met als onderwerp 'Anders zijn'. Verder gaat het bij dit thema over hoe Marokkaanse jongeren staan tegenover homo's en homogeweld. Daarbij komt ook een moslimspreker aan het woord.

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De meeste opdrachten zijn gebaseerd op sociale integratie en actief burgerschap. Het kernconcept democratie komt minder aan de orde, maar thema's als participatie en identiteit krijgen wel de nodige aandacht.

Er is veel aandacht voor de didactische aspecten kritische meningsvorming, respectvol communiceren en samenwerken met elkaar, verkennen van de eigen identiteit, kritische reflecteren op zichzelf en op anderen.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **kritische meningsvorming** onder andere door te discussiëren. Uit de analyse blijkt dat er geen aandacht is voor het verzamelen van informatie en het lezen en volgen van media, en dus ook niet voor het beoordelen van informatie via deze media, maar het internet komt wel aan de orde. Er is veel aandacht voor het vormen van een eigen mening en voor discussiëren, waarbij gebruik gemaakt wordt van argumenteren om een eigen standpunt te verdedigen.

Veel activiteiten nodigen leerlingen uit tot **respectvolle communicatie**. Zo is er ruim aandacht voor het delen van eigen gevoelens en ervaringen, het verplaatsen in de ander en het aangaan van een dialoog. Bij het onderdeel dialoog aangaan, blijkt dat leerlingen reflecteren op eigen opvattingen en leren omgaan met kritiek.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **respectvol samenwerken**. Zo is er veel aandacht voor het samenspelen en samenwerken, ook in gemengde groepen. Daarbij wordt leerlingen geleerd overeenkomsten en verschillen tussen mensen te zien en te waarderen, en te zorgen voor een positieve werkrelatie en een goed gespreksklimaat. Bij dit alles reflecteren ze veelvuldig op hun eigen gedrag en dat van anderen.

Er zijn veel activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld en achtergronden van leerlingen. Wat betreft identiteit gaat het daarbij vooral om voorkeuren, opvattingen, capaciteiten, mogelijkheden en beperkingen van leerlingen.

Door specifieke activiteiten worden leerlingen uitgenodigd tot **kritische reflectie**, zo is er veel aandacht voor reflectie op eigen gedrag en reflectie op het gedrag en leven van anderen. Reflectie op de rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven en reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven krijgen echter geen aandacht.

Leerlingen worden middels een groot aantal activiteiten uitgenodigd tot **discussie**. Er is aandacht is voor het formuleren van argumenten, het verdedigen van een eigen standpunt in een discussie, het begrijpen en weergeven van standpunten van anderen, het bieden van ruimte voor standpunten van anderen en, waar nodig, het bijstellen van het eigen standpunt.

Er zijn activiteiten die gericht zijn op het **behartigen van belangen** van anderen, zoals het opkomen voor anderen, maar er is geen aandacht voor het verwoorden van de standpunten van een groep, het werven van medestanders of voor onderhandelen.

Wat betreft het uitnodigen van leerlingen tot het **hanteren van conflicten**, is er veel aandacht voor het benoemen en bespreekbaar maken van problemen in de klas, het aandragen van oplossingen, het bijdragen van een goed gespreksklimaat en het bemiddelen bij conflicten op schoolniveau.

Op het niveau van leertaken, klas en school zijn er geen activiteiten die leerlingen actief betrekken bij **besluitvorming**. Aan de volgende zaken wordt geen aandacht besteed: meedenken over inrichting van het leren, maken van afspraken in de groep en organiseren van groepswerk, klassenberaad, meedenken over inrichting van de klas, meebepalen van schoolbeleid of schoolactiviteit en de leerlingenraad.

Er zijn activiteiten die leerlingen uitnodigen tot het initiëren en organiseren van activiteiten gericht op **verbetering van de leefbaarheid** in de klas. Er is veel aandacht voor het helpen van medeleerlingen en meedenken over verbetering van de leefbaarheid in de klas, maar er is echter geen aandacht voor het onderhoud van de klas en het organiseren van een feest of uitje. Op het gebied van de school of de omgeving van de school en de samenleving zijn er geen activiteiten gericht op de verbetering van de leefbaarheid.

Er is veel aandacht voor activiteiten met en voor ouders waarbij de **buitenwereld** betrokken wordt. Er is echter geen aandacht voor het bezoek aan instanties, het bezoek van personen aan de school of het bezoek aan een monument of herdenkingsplaats.